

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i05.007>

Karimova Mukarramxon Xalimovna
karimovamukarramxon209@gmail.com
Botirova Mukarramxon Mo'ydinovna
Qo'qon davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu mavzuda maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish masalasi yoritiladi. Bolalarda tabiatga mehr, mas'uliyat va ongli munosabatni rivojlantirish usullari bayon etiladi.

Kalit so'zlar: Ekologik madaniyat, maktabgacha yosh, tabiatni asrash, ekologik tarbiya, kuzatish, amaliy faoliyat

FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRESCHOOL CHILDREN

Karimova Mukarramkhon Khalimovna
karimovamukarramxon209@gmail.com
Botirova Mukarramkhon Mo'ydinovna
Kokand State University

Abstract: This topic discusses the formation of ecological culture in preschool children. It describes ways to develop children's careful and responsible attitude toward nature.

Keywords: Ecological culture, preschool age, nature protection, environmental education, observation, practical activity

Bugungi kunda atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik muvozanatni saqlash insoniyat oldida turgan eng dolzarb masalalardan biridir. Ayniqsa, yosh avlodni tabiatga mehr-muhabbat ruhida tarbiyalash, ularda ekologik ong va madaniyatni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni rivojlantirish ta'lim-tarbiya tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Maktabgacha yosh - bu bola shaxsining shakllanishida eng muhim davr bo'lib, aynan shu bosqichda uning dunyoqarashi, atrof-muhitga munosabati, xulq-atvori va qadriyatlari asos solinadi. Bolalar tabiatni kuzatish, o'rganish va u bilan bevosita muloqot qilish orqali o'z bilimlarini boyitadi. Shuning uchun ham tarbiyachilar va

ota-onalar zimmasiga bolalarda tabiatga ongli munosabatni shakllantirish vazifasi yuklatiladi.

Ekologik madaniyat - bu insonning tabiatga nisbatan ongli, mas'uliyatli va ehtiyotkorona munosabatini ifodalovchi tushunchadir. U nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikma va kundalik hayotda qo'llaniladigan foydali odatlarni ham o'z ichiga oladi. Ekologik madaniyatli inson tabiatni asrash, atrof-muhitni toza saqlash va tabiiy boyliklardan oqilona foydalanish zarurligini anglaydi hamda bu borada faol harakat qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish jarayonida ularga tabiatning ahamiyati haqida sodda, qiziqarli va tushunarli tarzda ma'lumot berish muhimdir. Bolalarga o'simliklarning o'sishi, hayvonlarning yashash muhiti, suv, havo va tuproqning inson hayotidagi o'rni haqida hikoya qilish orqali ularning bilim doirasi kengaytiriladi. Shu bilan birga, tabiatdagi barcha narsalar o'zaro bog'liq ekanligini, insonning har bir harakati atrof-muhitga ta'sir ko'rsatishini tushuntirish zarur. Ekologik tarbiya jarayonida bolalarda tabiatga mehr-muhabbat tuyg'usini uyg'otish asosiy vazifalardan biridir. Masalan, gullarni uzmaslik, daraxt shoxlarini sindirmaslik, hayvonlarga ozor bermaslik kabi oddiy qoidalarni o'rgatish orqali ularda ehtiyotkorlik va mas'uliyat hissi shakllanadi. Amaliy mashg'ulotlar - o'simlik ekish, uni sug'orish, parvarish qilish - bolalarga tabiatga g'amxo'rlik qilishni o'rgatadi. Shuningdek, kuzatish faoliyati ham katta ahamiyatga ega. Bolalar fasllarning almashinuvi, ob-havoning o'zgarishi, o'simlik va hayvonot dunyosidagi o'zgarishlarni kuzatish orqali tabiatni yaxshiroq anglay boshlaydi. Bu esa ularning tafakkurini rivojlantiradi va tabiatga nisbatan qiziqishini oshiradi.

Ekologik madaniyatni shakllantirishda o'yinlar, ertaklar va suhbatlardan foydalanish ham samarali hisoblanadi. Bunday usullar orqali bolalarga ekologik bilimlar qiziqarli tarzda yetkaziladi va ular bu bilimlarni oson o'zlashtiradi. Natijada bolalarda tabiatga nisbatan ongli, ehtiyotkor va mas'uliyatli munosabat asta-sekin shakllanib boradi.

Bolalarda ekologik madaniyatni rivojlantirishning eng samarali usullaridan biri - kuzatish faoliyatidir. Masalan, bolalar bilan birgalikda daraxtlarning o'sishini, gullarning ochilishini, fasllarning almashinishini kuzatish orqali ularda tabiat hodisalariga qiziqish uyg'otiladi. Bunday kuzatishlar bolalarning tafakkurini rivojlantiradi, sabab-oqibat bog'liqliklarini tushunishga yordam beradi va tabiatga nisbatan hurmat tuyg'usini kuchaytiradi. Shuningdek, amaliy faoliyat ham muhim o'ri tutadi. O'simliklarni ekish, ularni sug'orish, parvarish qilish, hayvonlarga g'amxo'rlik ko'rsatish kabi oddiy mehnat faoliyatlari bolalarda mas'uliyat hissini shakllantiradi. Bu jarayonda bola o'z harakatining natijasini ko'radi va tabiatga foyda keltirish mumkinligini anglaydi. Natijada unda ekologik ong va madaniyat asta-sekin shakllanadi.

O‘yin faoliyati ham ekologik tarbiyaning muhim vositalaridan biridir. Didaktik o‘yinlar, rolli o‘yinlar va sahnalashtirish orqali bolalarga ekologik bilimlarni qiziqarli va samarali tarzda yetkazish mumkin. Masalan, “Tabiatni asraymiz”, “Toza atrof-muhit” kabi o‘yinlar bolalarda tozalikni saqlash, chiqindilarni to‘g‘ri tashlash, tabiatga zarar yetkazmaslik kabi ko‘nikmalarni shakllantiradi. Bundan tashqari, badiiy adabiyotlar, ertaklar va she‘rlar orqali ham bolalarda ekologik madaniyatni rivojlantirish mumkin. Tabiatga bag‘ishlangan asarlar bolalarning tasavvurini boyitadi, ularda estetik did va mehr-muhabbat tuyg‘ularini uyg‘otadi. Ayniqsa, tabiatni asrashga da‘vat etuvchi hikoyalar bolalarning ongiga chuqur ta’sir qiladi.

Ekologik tarbiyada ota-onalarning roli ham beqiyosdir. Bolalar ko‘pincha kattalarning xatti-harakatlarini takrorlaydi. Agar ota-onalar tabiatga ehtiyotkorona munosabatda bo‘lsa, chiqindilarni to‘g‘ri tashlasa, suv va elektr energiyasini tejasa, bolalar ham shunday odatlarni o‘zlashtiradi. Shu bois oilada ekologik madaniyatni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish uzluksiz va tizimli jarayon bo‘lib, u pedagoglar, ota-onalar va jamiyatning hamkorligini talab etadi. Bolalarda tabiatga mehr, mas’uliyat va ehtiyotkorlik tuyg‘ularini rivojlantirish orqali kelajak avlodni ekologik ongli va madaniyatli qilib tarbiyalash mumkin. Bu esa o‘z navbatida, atrof-muhitni asrash va barqaror rivojlanishni ta’minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Botirova, M International conference innovative research of the XXI century science and education March-April, 2021 Djakarta, Indonesia. 61-62 betlar
2. Каримова, Мукаррамхон Халимовна, and Мадина Эргашева. "ПЕДАГОГ ШАХСИ ВА УНИНГ ҲАЁТИЙ ВАЗИЯТЛАРГА МОСЛАШИШ ТАЛАБЛАРИ." Academic research in educational sciences 2.CSPI conference 1 (2021): 1298-1302.
3. Najmiddinova, Rakhimova Feruza, Yuldasheva Malohat Erkinovna, and Karimova Mukarram Khalimovna. "Pedagogical Aspects Of Improving The Socio-Pedagogical Activity Of Students In Multimedia Presentations." Journal of Positive School Psychology 6.11 (2022): 1584-1590.